

A másság megjelenítése az erdélyi magyar és a román sajtóban

ANDRÉ Krisztina

Sapientia Hungarian University of Transylvania
andrekrisztina5@gmail.com

Abstract: Otherness Represented in the Hungarian and Romanian Press of Transylvania

Since the beginning of times, humans have formed groups for an obvious reason: it is easier to solve problems, understand questions to be answered, overcome hardships or create safety together. However, if there is a group, there must be outsiders to the group as well.

In my research, I focus on how Hungarians from Transylvania define themselves, how they and the Romanians living among them perceive each other, and how this is represented in their communication. During the research I inspected which words are used by the two sides to define themselves. While Hungarian articles predominantly use 'brave', 'warrior' and 'victim', Romanian articles rely on 'developing' (...), 'hero' (erou) and 'religious' (religios).

The conclusions drawn from these results may offer a clearer light on the source of possible conflicts rooted in the coexistence of the two ethnic groups and thus – hopefully – the possible solution may be within our grasp.

Key words: otherness; Romanian; Hungarian; coexistence; press.

1. Bevezető

Minden idők embere csoportokba szerveződik: együtt könnyebb megoldani problémákat, átlátni a megválaszolandó kérdéseket, leküzdeni a nehézségeket, megteremteni a biztonságot.

Mindenki beleszületik egy kultúrába, kialakít egy nézetrendszert, elkezdi gyártani a kategóriákat a világ megismerése érdekében, próbál társakat találni maga mellé. A csoportképzés igénye az ember alapvető természetéből adódik, hiszen bármennyire is elcsépelet az arisztotelészi kijelentés, tény, hogy az ember társas állat, könnyebbséget jelent számára, ha tartozhat valahová, ha a mindennapjai megélésében jelen vannak a hozzá hasonló gondolkodású emberek. Az egyének számtalan formális vagy informális csoportnak tagjai: származás, lakhely, érdeklődési kör, társadalomban betöltött szerep, munkahely mentén szerveződhetnek közösségekbe. Ez nem minden esetben jelent alá-és fölérendeltségi viszonyt vagy gyűlölködést.

De ha van csoport, akkor van csoporton kívüli is. Ha van „mi”, akkor meghatározható, hogy az, ami nem tartozik a csoportunkba, az a „ti” vagy az „ők” csoportot erősíti, viszont a „ti” pontos behatárolásával látható csak át az, hogy mit is jelent a „mi” fogalma. Megérteni azt, hogy mit jelent egy csoport tagja lenni, megerősíteni a csoportidentitást legegyszerűbb módon úgy lehet, ha szembe állítjuk a

mi szerveződésünket egy másikkal, ha kisebbségként a többség mentén határozzuk meg magunkat, domináló csoportosulásként a többi csoportot figyelve jutunk arra a következtetésre, hogy mi nem ők vagyunk, mi máshová tartozunk.

Kutatásom témájának is ezt választottam: különböző portálok elemzése segítségével kísérletet teszek arra, hogy megértsem, miként határozza meg magát az erdélyi magyarság, hogyan a környezetükben élő románok, illetve hogyan látják ők egymást, és ezt miként jelenítik meg a mindennapi kifejező történeti kommunikációjukban, hogyan adnak teret az identitásuk meghatározásának és megerősítésének ezáltal.

Az elemezni kívánt oldalak kiválasztásánál szempont volt az, hogy olyan portálok kerüljenek górcső alá, amelyeket figyelemmel követnek, magukénak érznek, viszonylag hiteles hírforrásokként kezelnek az olvasók. Az általam elemzett oldalak a következők: www.transindex.ro; www.maszol.ro; www.vasarhely.ro; www.szh.ro; www.digi24.ro; www.realitatea.net. Ennek a hat portálnak a működését figyeltem két héten keresztül: míg az adatfelvételi időszak első periódusa az október 23-ától számít egy hetet foglalta magába, a második a december 1-jétől számított hét napot jelenti. Bár elsőre véletlenszerű időpontválasztásnak tűnhet, tudatos döntés volt: míg az első időpont a magyarok számára fontos történelmi esemény köré szerveződik, a második a románok nemzeti ünnepéhez kapcsolódik, bár az erdélyi magyarok is vitathatatlanul érintettek, ők sem közömbösek ezzel a nappal kapcsolatosan. Az adatgyűjtés két jelentős időpont köré szervezését azzal indokolom, hogy véleményem szerint ezekben az időszakokban várható az, hogy hangsúlyosan megjelenjen a *mi* és a *másik*, a nemzeti érzület miatt előjövő hevesebb érzelmek átfogó képet mutathatnak arról, hogy hogyan jelenítik meg magukat és a másikat a különböző sajtóorgánumok, milyen mértékű különbség észlelhető a megjelenítés minőségében.

2. Elméleti vonatkozások

2.1. A megismerés

Az egyén beleszületik egy kultúrába, egy vallásba, egy nemzetbe, de vajon hogyan szerez tudomást arról, hogy milyen is az a közeg, aminek a tagja? „Az interakcionista szerint akkor tudunk valamit, ha azt meg tudjuk nevezni. Bár a nyelv lehet börtön is, mely falakkal vesz körül bennünket, de egyre több szó elsajátításával lehetőségünk van a falak és rácsok tágítására.” (Griffin, 2003, 57) De paradox módon minél többet tudunk megnevezni, annál inkább látjuk, hogy mennyi minden van, amit nem tudunk behatárolni, kiismerni. A megismerés során az egyén folyamatosan kategóriákat hoz létre annak érdekében, hogy jobban átlássa a körülötte levő világot. Bár a kategorizálásra szükség van ahhoz, hogy a világ átláthatóvá váljon, sok esetben elfogultságot eredményezhet: „A csoportközi helyzetben a kategorizáció racionális megismerő eljárásából könnyen irracionális, elfogultsággal teli osztályozássá válhat, és többnyire azzá is válik” (Csepeli, 1997, 465). Ennek ellenére, hogy rengeteg új ismeretet fogad be és kategóriát hoz létre egy ember naponta, bizonyos területeken a legkisebb erőfeszítés elvét alkalmazzuk.

2.2. Előítéletek

Bár a köztudatban az előítéletek főként negatív konnotációval bírnak, a szakirodalom szerint nem egyélű a dolog, ugyanúgy beszélhetünk pozitív előítéletekről, ahogy negatívokról. Aronson így fogalmaz a sztereotípiákat illetően: „A sztereotipizálás annyit jelent, hogy egy csoportba tartozó bármely egyénnek hasonló jellemvonásokat tulajdonítunk attól függetlenül, hogy a csoport tagjai a valóságban mennyire különböznek egymástól.” (Aronson, 2001, 304) Ennek a folyamatnak köszönhetően megkönnyítjük a mindennapjainkat, hiszen nem egyenkénti megismerés által szemléljük a világot, hanem meglévő kategóriákba helyezzük az újdonságokat.

Az önmeghatározás témaköréhez tartozik még a gondolat, amellyel Eriksen kutatásaival alátámasztva kihangsúlyozza, hogy mekkora különbség van aközött, hogy egy nép saját magáról milyen sztereotipikus skatulyákat gyárt, illetve milyeneket gyártanak ugyanarról a népről a kívülállók. (Eriksen, 2008, 43)

2.3. Identitás

Pataki Ferenc meghatározásában az identitás a következőt jelenti: „az egyik legfontosabb pszichikus közvetítő konstrukció az egyén és a társadalom között”. (Pataki, 1987, 248) Az identitás mindaz, ami az egyénben születésétől kezdve megvan, illetve ami a szocializáció, a társas kapcsolatokban megélt szituációk, a személyiségfejlődése során részévé válik. Megfoghatatlan voltának köszönhetően a rengeteg meghatározás között fellelhető olyan is, mely szerint az identitás csupán egy erős hatású hipotézis. Ebből adódóan egyre fontosabbá válik, hogy úgy határozza meg egy egyén vagy a csoport az identitását, hogy folyamatosan nyitott kérdés maradjon, tudjon megújulni, bizonyos mértékben újra határozni önmagát. Bauman, a multietnikus társadalmak egyik legnagyobb kutatója szerint *más jelent problémát a modern és más a posztmodern identitáskérdésben. A modern identitáskérdés azzal bajlódott, hogyan alkossunk meg tartós és erős önazonosságot, a posztmodern identitáskérdés azzal foglalkozik, miként kerüljük el a rögzítettséget, s tartjuk nyitva a lehetőségeket.* (Bauman, 1996, 18. Saját fordítás.) Az etnikumok és kultúrájuk közötti különbségek nem konfliktust kell jelentsenek, hanem lehetőséget. Geertz *Az értelmezés hatalma* című művében említi Lévi-Strauss elméletét, mely szerint nem szabad megsértődni azon, hogy mindenki számára van egy nézetrendszer, egy életmód, amelyet valamilyen mértékben jobbnak lát a többenél, ez nem kell szükségszerűen konfliktushoz vezessen (Geertz, 2001, 377).

2.4. Vélemény és attitűd

A szociálpszichológia sokat foglalkozik a vélemény kérdésével, hiszen bár mindennapi ítéletalkotásaink eredménye, mégis gyakran nem kezeljük valami tudatosan. Van olyan szakember, aki a véleményező és a véleményezett közötti viszonyként határozza meg, de többen csupán ellenőrizhetetlen ítéletként tekintenek rá. A vélemény legfontosabb jellemzője, hogy beágyazatlan, ebből adódóan változékony. A beágyazatlanságnak

négyféle típusát különítik el: kognitív, helyzeti, szociális és személyiségbeli beágyazatlanságot. (Csepeli, 2001, 208) Amint a vélemény beágyazatlansága, a változékonnyal jelleget elmúlik, centralizálódik, attitűddé, nézetté válik. Az attitűd jelen kutatás szempontjából azért fontos, mivel a másiról alkotott vélemény formálhatóságának jelentős gátat szab az, ha egyfajta hozzáállás attitűddé, nézetté szilárdul és befolyásolja nemcsak szavainkat, hanem tetteinket is. Ha a vélemény nem egyezik meg az általunk tapasztaltakkal, könnyedén megváltoztatjuk, de az attitűd esetén az eltérés sok esetben csupán kognitív diszsonanciát, nagyon lassú ívben zajló változást eredményez.

2.5. Etnicitás

Az etnicitás a társadalmi kategorizálás egyik fontos szempontrendszer. Eriksen meghatározásában: „Az etnicitás a magukat különállónak tartó csoportok közötti kulturális különbségek tartós és szisztematikus kommunikálása.” (Eriksen, 2008, 84) Bauman így vélekedik az etnicitás jelentőségéről:

„Az etnicitás egyike azon számos jelkéategóriának vagy törzsi cöveknek, amely körül rugalmas és megtorlásmentes közösségek alakulnak ki, és az egyének azonosságukat ezekhez viszonyítva értelmezik és erősítik meg.” (Bauman idézi Feischmidt, 1997, 54)

Ha az idegenségről, a *másiról* beszélünk, akkor szükséges a szemlélő, a *mi* jelenléte, de közel sem mindegy, hogy a két fél milyen viszonyban van. Eriksen a plurális társadalomban fellelhető viszony alapján két lehetőséget különít el: az egyik a komplementarizáció, a másik a dichotomizáció. A kettő közötti különbség a meghatározásnál válik láthatóvá: míg a dichotomizáció esetén a kapcsolat „mi és ők” között jön létre, a komplementarizációnál „mi és ti” érintkezéséről beszélünk. Eriksen hangsúlyozza: „Ha valaki belép egy interetnikus kapcsolatba, szükséges egy komplementáris mező megteremtése, ez lehet például egy közös nyelv, amelyen az érintkezés megtörténhet.” (Eriksen, 2008, 47) A való életben nincs vegytiszta formája a két típusnak, az együttélésben, az identitás megőrzésében az etnikumok segítségére van a dichotomizáció, de az egymást építő érintkezés a komplementarizáció által jön létre.

2.6. A média és hatása

A médiát napjainkban gyakran egy félelmetes hatalomként mutatják be: egyesek szerint manipulál, mások szerint egyenesen meghatározza azt, hogy mit gondoljunk bizonyos dolgokról.

Ennek egyik elméletét Maxwell McCombs fogalmazta meg az agenda-setting, azaz a média napirendjének hatásának vizsgálatával, mely szerint azt, hogy miről gondolkodunk, nagyban befolyásolja az, hogy mi kerül napirendre a médiában. A másik elmélet, amely olyan médiahatást tárgyal, amely releváns a témával kapcsolatban, az a Framing Effect, azaz a keretezés hatása. Az elmélet alapján az a keret, amelybe behelyezik a

hírt, jelentős mértékben befolyásolhatja annak értelmezését és fogadtatását. Bleich, Bloemraad és Graauw több kutatás eredményeinek bemutatásával alátámasztják, hogy a keretezés milyen mértékben tudja árnyalni, kiemelni a leírt gondolatokat még napjaink tudatosnak mondható társadalmában is. (Bleich, Bloemraad és Graauw, 2015, 860)

3. Kutatásmódszertan

A választott téma, azaz a másság megjelenítésének vizsgálata számomra azért tűnik érdekes, vizsgálandó jelenségnek, mivel mindannyiunk életében szerepet játszik a valahova tartozás, illetve a valahonnan kirekesztettség érzése. Véleményem szerint bár nem mindig érzékelhető és hangsúlyos, hogy kisebbségként élünk egy országban, mégis érdekes lehet az, hogy milyennek látatjuk és ezáltal milyennek látjuk magunkat, illetve a környezetünkben élő románokat, illetve milyennek látják magukat ők és hogyan jelenítik ezt meg a napi sajtóanyagaikban.

A kutatás időtartamát tekintve keresztmetszeti vizsgálatról beszélhetünk: keresztmetszetet vettem a vizsgált jelenségről, két héten át rögzítettem az előfordulást, majd ezt vizsgálva vontam le a következtetést. Ahogyan a bevezetőben említettem, a két kiválasztott hét alatt a két nemzet egy-egy fontos eseményének történéseit, ezeknek online sajtóban felfedezhető láthatóságát figyeltem. Az október 23-a, illetve a december 1-je köré épülő rendezvények sajtóvisszhangjának vizsgálata azért lehet fontos, mert a nemzetek számára jelentős események bemutatásánál, az erről való véleményformálásnál előkerül a *mi* és a *ti*, illetve a két csoport megítélése a különböző online felületeken. Az elemzett honlapok: www.transindex.ro; www.maszol.ro; www.vasarhely.ro; www.szh.ro; www.digi24.ro; www.realitatea.net.

Az adatfelvétel során a honlapokon megjelenő tartalmakat képernyőfelvétellel, illetve a portál mentésével rögzítettem. A rögzítést minden alkalommal késő délután végeztem, hogy az aznapi anyagok már elérhetőek legyenek. A mentett oldalakat napokra bontva mappákba rendeztem a jobb átláthatóság érdekében. Az elemzés során kvantitatív és kvalitatív módszerek váltogatásával dolgoztam, azaz a tartalomelemzést kombináltam a diskurzuselemzéssel. A kvantitatív tartalomelemzés során megvizsgáltam a másság fogalmának előfordulási gyakoriságát egyes napokra, illetve portálokra lebontva. A diskurzuselemzés kvalitatív voltának köszönhetően mindennek a kontextusát vizsgálhattam. A két módszer együttes alkalmazásával átfogóbb képet nyerhetünk a másság megjelenítésének gyakoriságáról és hogyanjáról.

A kutatásom hipotézisei a következők: a másságot a vizsgált oldalakon nem az egyenlőség jegyében, hanem éppen a különbözőségében jelenítik meg, egymást kiegészítésképpen; a cikkekből lesűrhető, hogy a saját csoportunkkal történt negatív dolog a történelem viszontagságainak tudható be, míg a mással történt a saját hibájából származik. Az elemzés során továbbá törekedtem, hogy a választott oldalak egyenkénti elemzése mellett egy egységes képet is alkothassak arról, hogy hogyan jelenik meg a nemzeti identitás a vizsgált időszakokban.

4. Vizsgált oldalak bemutatása

A vizsgálandó oldalak kiválasztásánál arra törekedtem elsősorban, hogy online, bármelyik internetfelhasználó számára ingyenesen elérhető felület legyen. Fontosnak találtam, hogy az elemzett oldalak között legyen magyar és román is, illetve minden esetben számítson viszonylag megbízható hírforrásnak a portál. Emellett tényező volt az is, hogy az oldalak szerkesztői foglalkozzanak a társadalmi, aktuálpolitikai kérdésekkel, és naprakész információkat közöljenek ezzel kapcsolatosan. Az oldalak részletes bemutatása helyhiány miatt nem kerül bele a kutatási beszámoló ezen változatába.

4.1. A portálokon töltött idő

Amellett, hogy hány látogató kíváncsi az adott hírportálra vagy egy cikkre, fontos mérőszám lehet a tényleges népszerűség körüljárása szempontjából az is, hogy mennyi időt töltenek az oldalon és milyen mértékben merülnek el benne. Az alexa.com adatait használva három ezzel kapcsolatos mérőszámot vizsgáltam meg: a visszapattanási arányt, a megtekintett oldalak számát, illetve az oldalon eltöltött átlagos időt.

Portálok	Visszapattanási arány (százalékosan)	Oldalak száma (átlag)	Olvasási idő (percben)
Transindex.ro	67,2	1,8	2,58
Maszol.ro	61,9	2,1	4,54
Vasarhely.ro	66,7	1,9	2,31
Szh.ro	48,8	2,8	4,44
Digi24.ro	55,8	2,7	4,31
Realitatea.net	61,6	2,3	3,52

1. ábra: A portálokon töltött idő

5. A mi és a ti megjelenítése

A Másik általi meghatározottság, a *mi* és a *ti* fogalma a portálok esetében vizsgálva számszerűsíthetővé és ezáltal átláthatóbbá válik. A dichotomizáció és a komplementarizáció jelenlétének a mértéke kitűnik abból is, hogy a két fél milyen gyakran emlegeti a másikat, vagyis hogyan érvényesül a fentebb tárgyalt napirendelmélet. Bár sok általam olvasott kutatásban csak a főcímekben szereplő szavak alapján voltak le következtetéseket, véleményem szerint a teljesebb kép elérése érdekében fontos megvizsgálni az előfordulások kontextusát, figyelembe véve a keretezés, azaz a framing jelentőségét is. Annak érdekében, hogy kirajzolódjon, a sajtó képviselői milyen módon használják a napirendelmélet kapcsán említett hatalmukat, megszámláltam, hogy melyik hírportálon hányszor jelennek meg az önmeghatározáshoz vagy a másik definiálásához,

illetve a kettő kapcsolatához köthető fogalmak. A két vizsgált időszakban publikált tartalmakban azt vizsgáltam, hogy hányszor jelenik meg a románság, a magyarság kérdése.

A következő kulcsszavakat és román megfelelőiket kerestem a címekben, illetve a felvezető szövegekben: *magyar, román, székely, kétnyelvű, kisebbség, többség, ünnep, évforduló, Románia, Erdély, szimbólum, nemzet, etnikum, 1956*. A tartalmak számolásánál figyelembe vettem a véleményanyagokat és a videókat is. Emellett fontosnak tartom megemlíteni, hogy a napok között lehet átfedés, több esetben az aznapi szám tartalmaz előző napi anyagokat is, de ezt majd a címlap tárgyalásánál bővebben vizsgálom. A dolgozatban a két hétről összesen 68 elemzett, lehipotézis cikk jelenik meg. Az 1956-os forradalom hatvanadik évfordulóját követő egy héten így nézett ki a nemzetiségek tárgyalása számokban, portálokra és napokra lebontva.

Portál	okt. 23.	okt. 24.	okt. 25.	okt. 26.	Okt. 27.	okt. 28	okt. 29.
Transindex.ro	22	6	4	6	2	7	3
Maszol.ro	6	7	6	11	7	8	7
Vasarhely.ro	0	1	0	1	1	3	0
Szh.ro	9	7	7	5	5	5	3
Digi24.ro	0	2	2	3	2	2	1
Realitatea.net	1	2	1	0	0	0	0

2. ábra: A románság és a magyarság említése számokban október 23–29. között

A másik vizsgált periódus a román nemzeti ünnep hete, azaz a december 1-je és 7-e közötti időszak. Az ünnepre való tekintettel az előző keresőszavak mellett még figyeltem a december szót tartalmazó címeket és felvezető szövegeket is. A román ünnep köré szerveződő hét így nézett ki számokban:

Portál	dec. 1.	dec. 2.	dec. 3.	dec. 4.	dec. 5.	dec. 6.	dec. 7.
Transindex.ro	8	6	9	7	4	4	4
Maszol.ro	9	6	5	11	9	9	7
Vasarhely.ro	1	1	2	1	1	1	1
Szh.ro	7	7	3	3	3	2	3
Digi24.ro	13	11	3	4	0	3	2
Realitatea.net	20	5	2	3	2	2	0

3. ábra: A románság és a magyarság említése számokban december 1–7. között

Bár az a cikkek számából és tartalmából is egyértelműen kirajzolódott, hogy a magyar portálokon többen foglalkoztak a román ünnepkel, mint a románokon a magyarral, és mindez akár százalékokban is látványos arányokat mutatna, mégsem tartom ebből a szempontból a legmegfelelőbb merítésnek, hiszen míg december 1-je a románok fő nemzeti ünnepe, a magyarok esetében október 23-a kisebb eseménynek számít. Emellett fontos figyelembe venni, hogy a románok ünnepe kapcsán a magyar közösség is érezheti történelmileg érintettnek magát, így magától értetődő, hogy foglalkozik a témával.

Emiatt nem szeretném vizsgálni a konkrétan az egymás ünnepeire vonatkozó cikkek előfordulási számát, inkább arra fektetem a hangsúlyt, hogy milyen kontextusban és miért kerül napirendre a *mi* és a *ti* fogalma. A fenti táblázat sokkal inkább a merítés nagyságának szemléltetésére szolgál. Annak érdekében, hogy szemléltetni tudjam a *mi* és a *ti* előfordulásának kontextusát, napokra lebontva mutatom be az adatfeldvételi időszak alatt tapasztaltakat. Amikor nem említek adott napon bizonyos portálokat, az amiatt van, mert semmilyen, az előző naphoz képest új, témához kapcsolódó cikkel nem szolgálnak. Nem a szerzők nézeteire vagyok kíváncsi, hanem arra, hogy mit tart az adott lap fontosnak a téma kapcsán.

5.1. Az első időszak

Az első adatfeldvételi időszak az 1956-os forradalom hatvanadik évfordulója köré szerveződik. A 2016. október 23–30. periódusban közölt tartalmak az általam vizsgált portálokon a következőképpen néztek ki:

Október 23-án a legtöbb témához köthető tartalmat a Transindex osztotta meg. A kulcsszavak alapján kiválasztott cikkek jelentős része (három kivételével) kifejezetten a forradalom évfordulója kapcsán íródott. A kivételek is tartogatnak érdekességeket. Az első arról számol be, hogy az Amerikai Egyesült Államok bukaresti nagykövete szerint Románia demokráciamodelle válik, többek között kiemelve a demokratikus intézmények megerősödését és a kisebbségi jogok tiszteletben tartását. A második egy törvénytervezet bemutatása, illetve egy képviselő és egy polgármester markáns véleménye. A törvénytervezet arra vonatkozik, hogy központosítanák a helyi rendezvények szervezését, így mindenki éves tervet kellene, hogy leadjon az Országos Protokollhivatalnak. A két politikus ellenzi a tervezetet, nem érzik szükségesnek a központosítást, kételkednek az eljárások számukra is kedvező kivitelezésében. Egyértelműen kifejezik aggályaikat, a cikk alapján nem bíznak a központi szervek igazságosságában, a közönség szabadságának korlátozásától félnek. A harmadik cikk egy olyan interneten keringő képre reagál, amely egy nemzeteket sztereotipikusan megjelenítő rovatban szerepel. A képen Dracula ül egy asztalnál, körülötte az alakjához kapcsolódó szimbólumok mellett megjelenik a székely zászló is. Az eredeti cikk alatt olvasható kommentzuhatagból kiszűrhető helyzetről így ír a cikk szerzője: „A még a 9gagen sem mindennapos nagyságrendű kommentfolyamban persze elindul a »zászlóháború«, gyanútlan külföldiek kérdezzetik, hogy mi az, aztán románok egyféleképpen, magyarok másféleképpen válaszolnak. Van bozgorozás, nomádozás, kivolttítelőbbözés, minden, ami szokás ilyenkor.” A többi cikkben az 56-os forradalom történelmi háttéréről írnak történészek. A 23-án közölt cikk egy linkgyűjtemény, amely 15 írást tartalmaz a forradalomról, egy része friss, néhány több éves, de kapcsolódó írás. Többek között a forradalom következményeiről, a román külpolitika magyarságról alkotott véleményéről, a romániai magyar aktivistákról, a kommunista propagandáról, a mai fiatalok forradalomhoz való viszonyulásáról értekeznek.

Az 1956-ról szóló cikkek, illetve az azt követő időszakban zajló változásokat bemutató szövegek mind történelmileg megalapozott, múltra visszatekintő, tényeket

felsorakoztató írások, így bár van bennük szó a magyarságról, mégis kevés dolgot lehet jelen időben kijelentett értékítéletként értelmezni. A szövegekben többször is jelennek meg magyarokra és románokra vonatkozó jelzők, de leggyakrabban kérdésfelvetésként, egymással ellentétes jelzők használatával. A magyarok a legtöbb cikkben hősök, kitartó, önfeláldozó forradalmárok, de megjelenik az ellenvélemény is a Transindexen: „Külön vizsgálat tárgya lehetne a romániai (és ezen belül az erdélyi magyar) értelmiség hozzáállása 1956-hoz. Nem könnyű, de el kell ismerni, hogy a rendszerben sikeresen integrálódott rétegei – nem csak a középgeneráció, hanem a fiatalok nagyrésze is – politikai veszélynek tekintette a forradalmat, és nem tudott vele azonosulni.”

A szakirodalomban olvasottakhoz híven előkerül a másik csoport egységes tömbként való észlelése is: míg a magyarok szemszögét figyelembe vevő írásokban a magyarság nem egy homogén massa, különböző csoportokról beszélnek, addig abban az írásban, amelyben a románok szemszögéből látatják a magyarokat, egybemosódik a magyarországi és az erdélyi magyarság, egységes csoportként van feltüntetve. A Maszol kapcsán fontos kiemelni, hogy a kulcsszavak alapján keresett cikkek többi portálhoz képest viszonylag magas száma annak köszönhető, hogy az oldalon van két állandó heti rovat, amely a témával foglalkozik: a *Nemzetpolitikai szemle* és a *Kisebbségben*. A Maszolon közölt cikkek esetében sehol sem jelent meg a magyar mint veszélyforrás vagy mint forradalommal azonosulni nem tudó réteg, viszont többször is előkerült az áldozati bárány szerepének kérdése. Az első vizsgált cikk kifejezetten azzal foglalkozik, hogy a magyarok miért a kudarcuk köré építik a történelmüket és az ünnepeiket, amikor az azokat követő talpra állásokat is ünnepnappá nyilváníthatnák, és így talán csökkenne az áldozati szerep. „Közülünk pedig sokan, talán megkockáztathatjuk, hogy a többség, most is úgy gondolja, hogy az elbukott szabadságharcokban bővelkedő tiszteletreméltó múltunk miatt valóban járna valami nekünk. Márpedig ha mindig erre hivatkozunk, folyamatosan csalódnunk fogunk. Ezt a tévképzetet csak erősíti, hogy az áldozati szerepkör túnt korábban és ma is a számunkra inkább vonzóbbnak. Hogy miért alakult így generációk óta, és miért van ma is így, azért batorság lenne kárhóztatni az illetén gondolkozókat. Mert a fejekben csak az lehetett és az van ma is, amire a nemzeti tragédia-központú históriánk tanított és tanít.”

A cikktől függetlenül az egyik csikszeredai megemlékezésen is előhozták ezt a témát, amelyről a Maszol második vizsgált cikkében olvashatunk: „Nagy Benedek politikai elítélt emlékeztetett, hogy a magyarságnak 1100 éves kárpát-medencei történetében minden évszázadban egy-egy forradalommal, felkeléssel kellett a jogos szabadságáért harcolnia. »Mit tesz a nemzet lelkében az, hogy mindig a vesztes forradalmainkra emlékezünk, nem-e kontraproduktív, nem-e alakít ki bennünk torz történelemképet mindez?« – tette fel a kérdést az erdélyi 56-os.”

Bár nem a forradalom kapcsán, de máshol is utalnak a jelenségre: „...az jár, általában is, az öregséggel, hogy az ember elkezd visszafelé nézni, és az emlékei egyre fontosabbá válnak. A szomorú emlékek még inkább.” A Vasarhely.ro oldalán semmilyen témához kapcsolódó cikk nem jelent meg 23-án, ami véleményem szerint

nem feltétlenül a szerzők érdektelenségét fejezi ki a téma iránt. Az ok az oldal stagnálása lehet, amely a fent említett látogatottsági adatokból is kirajzolódik.

A Székelyhon oldalán visszaköszön néhány olyan esemény, amelynek beszámolóját már olvashattuk a Maszolon. A Székelyhon első vizsgált cikkében is előkerül a múltban megélt kudarcok felidézése: „Katona Ádám sokat mesélt családjá korábbi hányattatásairól is. 1940 őszén menekülniük kellett Dicsőszentmártonból, előbb a vasgárdisták elől Székelyudvarhelyre, majd innen 1944-ben az orosz támadások elől a Dunántúlra, Rédcésre, ahol további üldöztetéseknek voltak kitéve.” Ahogy az eddigi esetekben, itt is hiányzik a negatív élmények felsorolását követően felidézhető sikerélmények említése.

A Digi24 oldalán 23-án nem volt a témához kapcsolódó anyag, aznap többek között a fűtésprogrammal, a bukaresti metróval, illetve az unionistákkal kapcsolatos cikkek voltak a legolvasottabbak. A Realitatea első vizsgált cikke egy sztereotípiákról szóló tanulmányt mutat be. A tanulmány készítője azt vizsgálta, hogy melyek azok a szavak, amelyek kapcsán rákeresnek az interneten a külföldiek egy-egy országra. A kutatás szerint Románia esetében a legtöbbször arra kérdeznék rá, hogy miért annyira „ROU”, míg Magyarország kapcsán arra próbálnak rájönni, hogy miért ennyire rasszista. Az, hogy Románia esetében ilyen furcsa keresőszó nyert, annak köszönhető, hogy a külföldieknél valamilyen okból kifolyólag kognitív beágyazatlanság áll elő: míg a legtöbb országnál konkrét, helyhez köthető sztereotípiák okára kérdeznék rá, Románia esetében arra kíváncsiak, hogy miért olyan, amilyen.

Október 24-én a Transindex *Mit néznek a moziban a románok?* című cikkének szerzője talán nem szándékosan, de számomra meglepően elzárkózott attól a tényről, hogy a téma kapcsán a magyarok is „románok”, tehát a romániai mozik látogatói. A másik két frissen közölt cikk az előző napi ceremóniákhoz kapcsolódik. A Transindex nyolcadik vizsgált cikkében Horváth Anna, Kolozsvár alpolgármestere beszédében említi a kisebbség szabadság iránti vágyát, utal a félelemre, de reményteljesen beszél a helyzet javító lehetőségekről: „Dönteni kell azokról az alapértékekről és elvekről, amelyek lehetővé tették és tehetik a következő száz évre, hogy ebben az országban a különböző vallású, különböző kultúrájú közösségek, nemzetek együtt tervezzék a jövőt.” Horváth a helyzet esetleges javulását a többség döntésének függvényeként látja: „De mindezek előtt a román többségnek azt kell eldöntenie, hogy a kölcsönös bizalomra alapuló lojalitás és tisztelet jegyében, a tisztességes, kertelés nélküli párbeszéd eszközével kíván-e velünk közösen jövőt építeni, vagy a gyanakvás, a megfélemlítés rossz vért szülő útjára lépünk.” A cikkben hangsúlyosan megjelenik a *mi* és a *ti* kapcsolata, amely a beszéd első felében a ’félelem’ és a ’szabadság iránti vágy’ kifejezések köré van építve, a második felében viszont a lehetséges együttműködés módozatát fogalmazza meg.

A Transindex kilencedik vizsgált cikkében a budapesti ünnepegről számolnak be. Magyarország miniszterelnöke beszédében megfogalmazza a magyarokról alkotott véleményét: „...a magyarok sohasem mondanak le a szabadságról, nem törődnek bele az elvesztésébe, és a legreménytelenebb helyzetben is elő tudják varázsolni”.

A Maszol harmadik vizsgált számában a megemlékezésről szóló cikkekben reflektálnak a magyarság kérdésére: „Hatvan évvel a szabadságharc után sokkal jobb a magyarság helyzete, mégis vannak, akiken elhatalmasodik az elkeseredés és a kivándorlást választják. Ma ez a legnagyobb ellenségünk, ha le tudjuk győzni félelmeinket, kishitűségünket, a széthúzást, ha újra felfedezzük a valódi értékeket, rendezzük közös dolgainkat, akkor eljön majd a mi időnk.”

A Székelyhon második vizsgált számában, egy nyáradszeredai megemlékezésről szóló tudósításban erős szembenállásról beszélnek: „1956 októberében a magyar nők és gyerekek fegyvert fogtak és harcoltak a szovjetek ellen, míg a román katonák és férfiak ezt nem merték megtenni.” A másik felszólaló így fogalmazott: „Európa szívében van egy nemzet, amelynek akkora az igazságérzete, hogy az elsőprő túlerővel szemben is fegyvert ragad, hogy megvédhesse azt. Egy nemzet, amelyik nem tűri az elnyomást, fellázad a zsarnokság ellen, és ismételten példát mutat hősiességből.”

A Digi24.ro-n aznap egy, a románság önmeghatározásához vélhetően szorosan kapcsolódó riport volt, amelyben azt tárgyalták, hogy miért került egy volt polgármester a templom falára a szentek közé. A szövegben kifejtik, hogy a templomok építéséhez nyújtott anyagi segítség a románok szemében általában az illető politikai népszerűségét szokta növelni, viszont az emiatt „alapítóvá” váló ember szentek közé sorolása több embert is meglepett, főként amiatt, mert a kép minden esetben adókból készült. A riport szerint nem egyedüli esetről van szó: több városban is a támogató politikai egészalakos képe jelenik meg a templomban. Bár néhányan furcsállják és megbotránkoztak, a megkérdezettek jelentős többsége mégis úgy nyilatkozott, hogy valahol elvárható az, hogy ha valaki nagyobb összeggel támogatja az építkezést, akkor kikerüljön. A nyilatkozatokban többször megjelenik a nép papok iránti tisztelete: ha ők jóváhagyták, más is fogadja el.

A Realitatea második vizsgált anyagában már nemcsak az önreprezentáció kerül elő, hanem a román–magyar kapcsolat egy szelete is. Egy RMDSZ által kihelyezett, vitatott szövegű táblára kapták fel a fejüket a szerkesztők. A „Salvăm Clujul! de București” tábla kapcsán a cikkíró megjegyzi, hogy bár online felületen azzal vádolták a készítőket, hogy a szöveg rasszista és szeparatista megnyilvánulásként értelmezhető, az RMDSZ képviselői csupán a költségvetési kérdésekre szerettek volna utalni. A cikkben megszólaltatják Csoma Botondot, aki elmondja: ha jóindulatúan viszonyulnak a táblához, láthatják, hogy nincs mögöttes üzenete, nem akarják megmenteni Erdélyt senkitől. A téma kapcsán érezhetően óvatosan, nem konkrét tényállásokat elénk tárva fogalmaznak.

Október 25-e az első olyan adatfelvételi nap, amikor a román és a magyar sajtó ugyanazt a témát dolgozza fel: a Transindexen két cikkben tárgyalják a fent említett táblaügyet. Az elsőben a kampányfőnök cikkszerző ismerteti a kampány többi plakátját hangsúlyozva azt, hogy szerintük ez nem szeparatizálásról szól, és vallják: ami jó Erdélynek, az jó Romániának is. A másodikban egy rövid bevezető után azt olvasókat és a kampányfőnököt is megkérdezték a román sajtó felháborodását illetően. A kampányfőnök bemutatta a kampány néhány plakátját, hangsúlyozva, hogy több olyan témát is érintettek, amely közös ügy: „Vagy amikor oktatási kérdésekről beszélünk, akkor azt

mondjuk, hogy egy olyan Erdélyt akarunk, ahol mindenki beszél románul és magyarul. Hogy külön tanterv szerint legyen oktatva a román nyelv, és miért ne, a Székelyföldön élő románoknak is legyen lehetősége megtanulni magyarul, ugyanúgy, ahogy Dél-Tirolban is működik.” A komplementer kapcsolat kialakítási iránti igényre is vannak utalások a nyilatkozatában: „Egész Románia szintjén tény, hogy a történelmi régiók között vannak feszültségek, számos ilyen vicc is van, ami ezt aknázza ki, például az Erdélyben élőket sokszor a lassú beszédük vagy a lassú gondolkodásuk miatt csipkedik az Olténiában, Moldovában vagy Bukarestben élők. Gyakorlatilag ezt a sok-sok évtizede létező feszültséget, másként gondolkodást helyezük mi előtérbe, nem hiszem, hogy itt ellenségképről lenne szó.”

A Maszol negyedik vizsgált cikkében is előkerül a nyelvoktatás hiányosságának kérdése: a megszólaló magyarok egyöntetűen vallják, hogy az ország nyelvének ismerete fontos, és a nem megfelelő oktatási rendszer miatti hiányos nyelvtudás okozta nehézségeket szégyenként kezelik a diákok. A nem megfelelő nyelvtudás okozta frusztráltság megerősíti az egyik fent bemutatott kutatás eredményeit, miszerint ahhoz, hogy valahol otthon érezze magát egy személy, az egyik legfontosabb tényező a nyelv tökéletes ismerete. Emellett egy magyarelles megnyilvánulásról is tudósít a Maszol: a kosárlabdameccsen elkövetett szabálytalanságért „Kifelé a magyarokkal az országból” mondatot szajkózták a magyar játékos felé, ami miatt fegyelmi eljárást kezdeményeztek.

Október 26-án a Transindex cikkei továbbra is a plakátüggyel foglalkoznak, tudatva a fejleményeket, miszerint a román hatóságok eltávolították a plakátokat. A Transindex szerint etnikai okokból történt rongálás, a cikkben a két nemzet közötti kapcsolat kétféleképpen is kirajzolódik: az ittas román, aki rongálja a magyar autóját és a tenni nem akaró hatóságok, illetve a román kolléga, aki a magyar sofőr segítségére siet. A Maszolon a plakátüggyel kapcsolatos fejleményeket közlik, míg egy másik cikkben a Román Hadsereg Napján elhangzott Iohannis-beszéd is olvasható, ahol a cikkíró így fogalmaz: „Repkedtek az F-16-os vadászgépek és hasítottak a Puma helikopterek, de a második világháborúban elesett helyi magyarokért senki sem gyújtott gyertyát.” A Székelyhon arról tudósít, hogy Csíkszeredában koszorúzással emlékeztek az elesett román katonákra. A napirendelméletről mond valamit, hogy míg a Transindexen és a Maszolon is címlapos a kosárlabdameccsen zajló botrányról szóló írás, a téma egyik román oldalon sem köszön vissza. Ezekben a napokban a Digi24-en a Moldovával való egyesülés kérdését boncolgatják, ami viszont a magyar oldalak szerkesztőit nem készítette írásra. Emellett kirajzolódik az is, hogy míg a plakátügy a magyar oldalakon napokig címlapon volt, a két román portálon egy napon egy-egy rövid írás jelent meg a téma kapcsán.

Október 27-én a sztereotipizálás egy érdekes formájával találkozhatunk: a Maszolon arról számolnak be, hogy megrajzolták az átlag román állampolgár fantomképét. A cikk szerint az átlag román hívő inkább tévézis, mint olvas, nem bízik a politikusokban, ellenben nagy bizalmat fektet a tűzoltókba. A Digi24-en, illetve a Realitateán elkezdődtek a választásokkal kapcsolatos találgatások, cikkezések. Iohannis egyik

beszédében elmondja a választások kapcsán a Realitateán: a kisebbségeknek könnyebb dolguk van, mivel nem nehezedik rájuk akkora nyomás a százalékos bejutás miatt.

Október 28-án a Transindexen a kiválasztott két cikk közül az egyik egy román–magyar együttműködésről tudósít, míg a másikban Iohannis nyilatkozik a kulturális, vallási, nyelvi diverzitás fontosságáról. „A (nemzeti kisebbségek csoportjának parlamenti jelenléte) törvényhozói munkában való részvételükkel pedig hozzájárultak ahhoz, hogy Románia toleráns, a sokszínűséget elfogadó országgá váljon.” A Maszol fő témája továbbra is az RMDSZ által kihelyezett plakátok sorsa, míg a Digi24-en Dacian Cioloş beszél Romániáról mint olyan országról, ahol a korrupciómentesség és a megbízható politikusok nem illúzió.

Október 29-én szintén Cioloş nyilatkozatával találkozhatunk a Transindexen, amelyből megtudhatjuk, hogy a miniszterelnök szerint nem kell semmit megmenteni Bukaresttől. „A szilágysági származású Cioloş szerint az erdélyieknek nincs okuk igazán panaszra, hiszen Erdély és Bánság jó ütemben fejlődött a rendszerváltás után.” Emellett szintén címlapon a „kacsintós” kétnyelvű táblákkal kapcsolatos engedély megtagadását taglaló cikk. A Maszolon ismét egy sporteseményen tapasztalt szélsőséges megnyilvánulásról olvashatunk: a videókkal teletűzdelt cikk arról számol be, hogy a magyarellenes rigmusokra székely himnusz éneklésével vágtak vissza a játékosok. Az esetről a vizsgált magyar és román oldalak közül is csupán egyedül a Maszolon lehet olvasni.

5.2. A második időszak

December 1-jén a Transindex azzal foglalkozik, hogy hogyan kell viselkedni egy magyarnak a román nemzeti ünnepen. A szövegben arra világít rá a szerző, hogy az elmúlt évek során hányféle viszonyulási forma volt megfigyelhető az ünneppel szemben, de az tény, hogy az ünneplés módja komoly kérdés a román–magyar viszonyban. „December 1-jét hol halálosan komolyan vesszük, hol ellavírozgatjuk, hol eladjuk. Ebből kifolyólag viszonyunk román polgártársaink, szomszédaink, barátaink ünnepéhez többnyire nem értelmezhető a pillanat politikai kontextusa nélkül.”

Az ünnepléssel párhuzamosan a választások témája is előkerül az oldalon. Az egyik cikk egy HVG-ről átvett közlemény, mely arról tudósít, hogy a magyar diplomatákat letiltották a román ünnepi fogadásokról mondván, hogy nincs, amit ünnepelniük. Az erdélyi magyarság egy másik kérdésével kapcsolatosan Kövér László beszédével foglalkoztak a másik cikkben: Kövér az arra kéri a magyarságot, hogy ne húzzanak szét: „Most nincs helye megosztottságnak, nincs helye széthúzásnak, (...) egy irányba kell tolni a szekeret.” A harmadik cikkben a Polgári Kolozsvár vitaestjéről tudósítottak, ahol kétnyelvűségről is beszélgettek a jelenlevők. A vitaestről leírtak alapján egyik fél sem kifejezetten csak a magyar kisebbség mellett vagy ellen érvel, hanem eszmék mellett próbálnak kiállni: míg Csoma Botond hangsúlyozza, hogy az a fontos, hogy bármilyen nyelven szerepelhessen a helység neve, addig Stefan Burlacu az alkotmány erre hivatkozó részére hivatkozik kiemelve, hogy nagyon sok magyar barátja van, ez nem kisebbséggel szembenállás, csupán törvény.

A Maszol Kelemen Hunor december 1-jéről alkotott véleményét tükrözi: szerinte a legfontosabb, hogy kialakuljon egy ténylegesen őszinte párbeszéd, és ne csak szimbolikus gesztusokból álljon a román–magyar együttműködés. A másik cikkben előkerül az ünnepegről eltolt magyar diplomaták ügye, ahol kiegészítésképpen hozzáteszik az eddig tudottakhoz: „Az eseményen Marius Lazurca nagykövet románul és magyarul egyaránt köszöntötte a vendégeket, a román és a magyar himnusz nyitotta meg az estet, a diplomata az üdvözlő beszédét angolul mondta el.” A harmadik cikkben, az állandó *Egy hét magyarságpolitikai írásaiból* rovatban annak a kérdéskörét tárgyalják, hogy mit jelent a kisebbségben élők számára a magyar állampolgárság megszerzése.

A Vasarhely.ro cikkében a két politikus kiemeli annak fontosságát, hogy a választások után kialakulhat egy olyan nemzetek közötti együttműködés, amelyben a két fél partnerként tekint egymásra.

A Digi24-en kifejtik, hogy a románok mekkora hangsúlyt fektetnek az ország védelmére, és milyen mértékű beruházásokat eszközölnek ennek fejlesztése érdekében. Egy másik cikkben ezzel szemben egy félig külsős véleményét olvashatjuk, aki büszke arra, hogy román színekben sportolhat, és fejlődő, jó úton haladó országnak látja Romániát. A harmadik cikkben is többek között előkerül a mindenhol domináló üzenet: az ünnep csak egy nap arra, hogy emlékeztesse az embereket: legyenek büszkék arra, hogy románok. A negyedik cikkben feltűnik a sokszínűség kérdése is: sokféle nézeteket valló emberek együtt fejleszthetik az országot. A Realitatea kimagaslóan sokat foglalkozott a kérdéssel, cikkeiben az ünnepekkel kapcsolatos fontos infók, a leghíresebb nemzeti dalok, az ünnepre akciókkal készülő üzletek bemutatása mellett előkerültek a nemzetiségi kérdések is.

A Realitateán ezen a napon vizsgált részlet bár egy reklám, véleményem szerint érdekes ötletet fogalmaz meg. Az egyik csokoládé reklámszakemberei egy játékra hívják a románokat, amelyben arra buzdítják őket, hogy válaszoljanak a „virtuális nagykövet” kérdéseire, mint például hogy mi a legszebb hely az országban, mit esznek a románok, de előkerülnek olyan témák is, hogy külföldi nyaraláskor hogy lehet felismerni a románokat, vagy mennyire jó ebbe az országba születni. A válaszokkal hozzájárulnak ahhoz, hogy az ország iránt érdeklődő idegenek egy reális képet nyerhessenek a románságról. Itt is megjelennek a történelmi áttekintést nyújtó szövegek: a portál második vizsgált cikkéből többek között az is kiderül, hogy a román nemzeti ünnep nemcsak az országban készíti ünnepelésre a románságot, Európa-szerte rendezvényeket szerveznek. A harmadik cikkben leírtak alapján Ciolos szerint képesek vagyunk együtt egy országos feladatként tekinteni a fejlődésre. Ciolos köszönti Romániát, a románságot és az ország összes lakóját. Az *incredibil*, azaz hihetetlen felkiáltással kezdődő Realitatea-cikkben egy olyan magyar futóról tudósítanak, aki tiszteletét kifejezván a román zászlóval szaladt harminc kilométert.

December 2-án mindenhol napirenden a magyar diplomaták ünnepegről való letiltása, az előző napi közlemények járnak portálról portálra, a Maszolon még a szavazás is a tiltás jogosságára kérdez rá. A Székelyhonban olvashatunk egy székelyudvarhelyi román–magyar ceremóniáról, ahol a beszédek fő üzenete az volt, hogy toleranciával és nem gyűlölködéssel lehet haladni.

A Digi24 egyik cikkében azt járják körül, hogy mekkora az értéke a romániai ételjegyeknek, és ez hol helyezkedik el európai viszonylatban. A nyolcadik vizsgált cikkben ismét előkerül a románok „nemzetközisége”: arról számolnak be, hogy szerte a világon hogyan ünnepelték december 1-jét.

December 3-án a Transindexen egy román papról készült videót osztanak meg, aki az ünnepi beszédében azzal érvelt, hogy ha a tükörben nem ferdeszeműnek és sárgának látjuk magunkat, akkor nem a mongolok utódai, vagyis magyarok vagyunk, hanem ugyanazok az őseink, mint a románoknak. A pápa szerint az otthonülőknek igazuk van: joguk van ehhez a földhöz, de nem magyarságuk vagy székelységük okából, hanem azért, mert ugyanonnan származnak, mint a románok. Hangsúlyozza: „Testvérek vagyunk, és ugyanaz a jövőnk.” A videót a Maszol is megosztotta, a többi magyar és a két román oldalt kikerülte az alternatív eredetelmélet.

A Maszolon a magyargyűlölő brassói szurkolókról tudósítanak. A Digi24-en megint téma a külföldön ünneplő románok büszkesége.

December 4-én a Maszolon a Székelyföldi Értéktár alapítójával készítették interjút, míg egy másik cikkben Korodi Attila fejti ki véleményét arról, hogy mennyire erős, fejlődni akaró, innovatív közösségnek látja a székelyföldit, kiemelve azt a tényt, hogy Erdély fejlődéséhez ott kell lenniük Bukarestben a döntéshozók között. Ehhez kapcsolódik a harmadik cikk is, amelyben Szabó Ödön kifejti, hogy mennyire fontos a magyarok összefogása a tanügyi rendszer megváltoztatása érdekében.

A december 5-i Transindex szerint feljelentik az elsején mongolozó papot diszkrimináció miatt. A Realitatea hetedik vizsgált cikkében a december 1-je köré szerveződő minivakáció közutakon érezhető hatásáról számolnak be.

December 6-án a Transindexen a Babeş-Bolyai Tudományegyetem nemzetközi sike-reiről olvashatunk. A Maszol egyik cikkében Románia Moldvai Köztársasággal való egyesülésének következményeit taglalják. A másik cikkben Markó Béla kifejti, hogy mennyire nem tartják be a magyarok jogait védő törvényeket, de a választásoktól reméli, hogy „visszaállnak egy előremutató pályára”. A harmadik cikkben a külföldre kényszerült magyarokat biztatják szavazásra. A Realitateán a román ünnepeltől eltolt magyar diplomaták ügyét tárgyalják. Semjén Zsolt kifejti, hogy szerinte a magyarok mindig tiszteletben tartották a románok érzékenységét, ha valamit elrontottak, az az, hogy nem vágtak hamarabb az asztalra.

December 7-én a Transindexen a kétnyelvű táblák kapcsán elért eredményekről számolnak be kiemelve a nyelvhasználat szimbolikus térhasználattal kapcsolatos vonatkozásait. A Transindexen és a Maszolon is visszaköszön a PISA-felmérésről szóló hír, miszerint a román diákok jobban teljesítettek, mint előző évben, a magyarok mutatója viszont romlott. A diplomaták eltiltásának indokolását tartalmazó videó a Digi24-en is ott van.

Elemzés

Az adatfelvételi időszakban rögzítettek alapján kirajzolódik egy fantomkép a magyarokról és a románokról. Az önmeghatározás és a másik definiálása kapcsán is mindkét félnél megfigyelhető a határok elmosódása, a folyamatos újragondolás: a köztudottan hívő románok rákérdeznek a vallásosságukra, a forradalom hőseiről beszélő magyarok bevallják, hogy volt egy réteg, aki akkor sem tudott egyáltalán azonosulni a lázadás eszméivel.

Többször téma a román nyelvtudás és annak hiánya mint gátló tényező. Az olvasott cikkekben minden esetben az oktatási rendszer hiányosságának köszönhetően kialakuló személyes hátrányként és nem az ország hibájaként fogják fel, és megoldásokat keresnek.

A magyarok önmeghatározásában az olvasottak alapján egy kettősség jelenik meg: bár erős, győztes, mindenre képes nemzetnek vallják magukat, többször előkerül a bukások ünneplésének kérdése. Míg a cikkekben a leggyakrabban magyarokhoz kapcsolódó szavak a 'bátor', 'harcos', 'önfeláldozó', több esetben is áldozatként definiálják magukat.

A szakirodalomban olvasottakhoz híven előkerül a másik csoport egységes tömbként való észlelése is: míg a magyarok szemszögét figyelembe vevő írásokban a magyarság nem egy homogén massa, különböző csoportokról beszélnek, addig abban az írásban, amelyben a románok szemszögéből látatják a magyarokat, egybemosódik a magyarországi és az erdélyi magyarság, egységes csoportként van feltüntetve. A cikkekből kiolvasható Eriksen meglátásának gyakorlati megnyilvánulása is, miszerint az etnikai identitások akkor válnak igazán fontossá, mikor fenyegetve érzik magukat. A cikkek alapján a magyarok legnagyobb félelme az, hogy nem elég láthatóak a többség szemében. Ugyanakkor Eriksen gondolatának második fele is érvényesül: „Másrésről viszont láthattuk, hogy az etnikai identitások kinyilvánítása inkább politikai harcokban használt szimbolikus fegyvernek tekinthető, mintsem kívülről jövő fenyegetésre adott pszichológiai válasznak vagy a társadalom rendteremtő entitásának.” (Eriksen, 2008, 109) A magyarok önmaguk meghatározását a románokkal, illetve a magyarországi magyarokkal szemben teszik meg olyan módon, hogy minden esetben kisebbségként, nehéz helyzetben levőként, de erős, harcos nemzetként definiálják magukat. Ezzel szemben a románok a többi európai ország mellé állítják Romániát és a román nemzetet, az esetek nagy többségében egy fejlődő közösségként bemutatva. Míg a magyar portálokon nem igazán foglalkoznak azzal, hogy más országokban mit gondolnak erről a közösségről, a román oldalakon gyakran köszönnek vissza erre vonatkozó kutatások eredményei, sztereotipikus kijelentések, nyilatkozatok. A többség cikkei kifele nyitnak egységként bemutatva az országot, a kisebbség írásai viszont a fő témát az országon belül érzékelhető érdekellentétek köré csoportosítják.

Ami egyértelműen kirajzolódik: a románok vállalt hívői volta, az egyházi képviselők iránt érzett tisztelet. Ami a két ünnep kapcsán és a választások témájánál is feltűnően látszik, az az a tény, hogy míg a románok büszkéek a külföldön dolgozó honfitársaikra, tudósítanak életükről, a magyarok egyetlen esetben sem a szerencsepróbálást, a kíváncsiságot kapsolták az elvándorláshoz, hanem a megélhetés hiányát. A témában gyakran használt

kifejezés a „hazájától elszakadt” vagy a „külföldre kényszerült”. A románok jövőképe pozitívabb, Romániát fejlődő otthonnak látják, míg a magyarok esetén gyakoribbak a negatív konnotációjú szavak. A plurális társadalmakban élő etnikai csoportokról szóló tanulmányokban olvasottakhoz híven a két fél napirendje nagyon eltérő: amelyet az egyik fél fontosnak, több napon keresztül címlapra helyezendőnek tart, azt a másik alig említi.

A cikkeken többször kiténik az a tény, miszerint a románok úgy látják, a magyarok kisebbségi helyzete nemhogy hátrányokkal, sokkal inkább előnyökkel jár. Mindkét félnél gyakran megjelenik az együttműködés és hatékony kommunikáció, a komplementer viszont kiépítése iránti igény, ennek megvalósulásának útjába főként az állhat, ami a cikkek témájából kirajzolódik: ami az egyik félnek több napig címlapos téma, az a másik félnél nem kerül bele igazán a köztudatba. Mind a hétköznapi hírekről szóló cikkeken, mind az ünnepegekről szóló tudósításokban olvasható, hogy a két fél nincs igazán tisztában, hogy mi lenne a másik tiszteletben tartásának a legjobb módja. Emiatt lehet, hogy a magyarok gyakran hangsúlyozzák, hogy nyitottak az együttműködésre, a románoknál is sokszor előkerül az, hogy szeretik a magyarokat, és nem ellenük irányulnak az intézkedéseik. Tettekben is látható a komplementer viszony kialakítása iránti igény: több esetben is magyar szakértőket kérdeznek román oldalakon, román képviselőket hívnak meg magyar alapítványok szervezte kerekasztal beszélgetésekre. A szélsőséges gyűlölködés ritka, szinte kizárólag sportesemények kapcsán kerül elő a párbeszéd igényét teljes mértékben mellőző címkézés.

6. Következtetés

A plurális társadalomban élő kisebbség és többség jelenléte az erdélyi román és magyar sajtó vizsgált szegletében nagyon sokszínű képet nyújt. A mindennapi sajtóban megjelenő *mi* és *ti*, azaz a komplementer viszony megteremtése iránti igény gyakrabban felfedezhető, mint a *mi* és az *ők*, vagyis a dichotomizáció jelei.

Dolgozatom hipotéziseként azt fogalmaztam meg, hogy a cikkeken a másságot nem az egyenlőség, hanem a különbözőség jegyében jelenítik meg, és hogy a saját csoportunkkal történt negatív dolgok a történelem viszontagságainak köszönhető, míg a másik csoport kudarca az ő hibájából történt. Az első hipotézist megerősítették az elemzett szövegekben olvasottak: a másiról szóló cikkeken nem törekednek arra, hogy a két nép közötti egyenlőséget firtassák, hanem abból indulnak ki, hogy meg kell érteni a különbözőséget. A második hipotézis megerősítése a magyar cikkeken került elő csak. A magyar írásokban többször hangsúlyozzák, hogy bár őseink bátran harcoltak, a történelem nem kedvezett nekik. Ugyanakkor egyre inkább észrevehető az is, hogy többen igyekeznek tudatosítani, a kudarcokat nyertes csaták követték, és lehetne azt is ünnepelni.

A két vizsgált időszak nemzeti érzelmektől átfűtött volt, emiatt hangsúlyosabban megfigyelhető a határok védelme, a szimbolikus térhódítás fontossága, de fontosnak tartom kiemelni, hogy nemcsak az ünnep kapcsán kerültek elő öndefiniálással és a másik meghatározásával foglalkozó szövegek. A kisebbségben élők folyamatosabban abban határozzák

meg magukat, hogy mennyi látható és mennyi nem a többség melletti jelenlétükben, míg a többség a többi európai néphez viszonyítva méri magát. A kisebbségben élő magyarok kevésbé törődnek azzal, hogy a többi európai ország lakója mit gondol róluk, cikkeikben inkább az erdélyi magyarság helyzetével foglalkoznak. Az aktuálpolitikai témákban gyakran aláhúzzák a tényt, miszerint nem a kisebbség védelmét várják el, hanem a jogok tiszteletben tartását. A cikkeikben többször az ünneplő magyarok állapítják meg, hogy próbálnak pozitívan tekinteni a kisebbség jövőjére, de valamilyen szinten kódolva van a kudarcok ünneplése, hiszen a magyarság ünnepei jórészt vesztes csaták dátumai köré szerveződnek, mellőzve mindenféle bajnoki szellemre való népnevelési szándékot.

A románok hívő, Európa fele nyitó, pozitív jövőképpel rendelkező nemzetként jelenítik meg magukat, gyakran társítva a román szócskát az „igazi” és a „hazafi” jelzőkkel.

A két nemzet véleményem szerint nyitott a komplementer kapcsolat létrehozására, sok helyen megjelenik az ez iránti igény. Különbözőségüket nem az egyenlőség, hanem a másság jegyében jelenítik meg folyamatosan újradefiniálva a közbeszédben azt, hogy hogyan kellene viselkedni az egyik, illetve a másik félnek bizonyos helyzetekben. A gyakran óvatoskodónak tűnő írások és a kissé szenzációhajhász sarkítások mellett gyakori a közös párbeszédre való próbálkozás, amely figyelembe véve az eltérő véleményeket bizonyos témák fontossága kapcsán, nehézséget okozhat mindkét félnek. Viszont az együttműködésre való nyitottság arra utal, hogy mindkét fél valamilyen szinten felismerte a kulturális diverzitás lehetséges előnyeit.

A kutatásom alapján mindkét fél folyamatosan újradefiniálja önmagát és a másikat is. A két fél kapcsolatát rengeteg tényező befolyásolja, ezért nehéz kiszűrni, hogy mi az, ami a napi sajtóban a politikai és a gazdasági érdekeltségek miatt közvetít valamit, és mi az, ami a ténylegesen, a hétköznapi emberek által megélt kapcsolatot mutatja be.

KÖNYVÉSZET

- Allport, W. Gordon, 1977. *Az előítélet*, Budapest: Gondolat Kiadó.
- Aronson, Eliott, 2001. *A társas lény*, Budapest: KJK-KERSZÖV Kiadó.
- Atuel, Hazel Seyranian, Viviane és Crano, D. William, 2007. Media representations of majority and minority groups, *European Journal of Social Psychology*, 37, 561–572.
- Bajomi-Lázár, Péter, 2008. *Média és társadalom*, Budapest: PrintixBudvár ZRT – Médiakutató Alapítvány.
- Bauman, Zygmunt, 1996. From pilgrim to tourist; or A short history of identity. In *Questions of Cultural Identity*, London: Sage Publications.
- Bleich, Erik, Bloemraad, Irene és Else De Graauw, 2015. Migrants, Minorities and the Media: Information, Representations and Participation in the Public Sphere, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41.(6), 857–873.
- Csepeli, György, 1997. *Szociálpszichológia*, Budapest: Osiris Kiadó.

- Eriksen, Thomas Hylland, 2008. *Etnicitás és nacionalizmus*, Budapest: Gondolat Kiadó.
- Feischmidt, Margit (szerk.), 1997. *Multikulturalizmus*, Budapest: Osiris Kiadó.
- Geertz, Clifford, 2001. *Az értelmezés hatalma*, Budapest: Osiris Kiadó.
- Griffin, Em, 2003. *Bevezetés a kommunikációelméletbe*, Budapest: Harmat Kiadó,
- Hodgetts, Darrin és Chamberlain, Kerry, 2007. Mediated Communities: Considerations for Applied Social Psychology, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 17, 411–414.
- Kovács, Éva, Orbán Jolán és Kasznár Veronika Katalin (szerk.), 2011. *Látás – Tekintet – Pillantás. A megfigyelő lehetőségei*, Budapest: Gondolat Kiadó.
- Mccombs, Maxwell, 2004. *The Agenda-Setting Role of the Mass Media in the Shaping of Public Opinion*, Texas: University of Texas at Austin.
- Moscovici, Serge, 2002. *Társadalom-lélektan*, Budapest: Osiris Kiadó.
- Pataki, Ferenc, 1987. *Identitás – személyiség – társadalom*, Budapest: Akadémia Kiadó.
- Tőkés, Gyöngyvér, 2011. *A kutatás módszertana a kommunikációtudományokban*, Kolozsvár: Scientia Kiadó.